

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
ЛАБОРАТОРІЯ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

МОВА. СВІДОМІСТЬ. КОНЦЕПТ

Збірник наукових статей

Випуск 9

Мелітополь, 2019

Затверджено Вченою радою Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (протокол № 7 від 24 червня 2010 р.).

Рецензенти:

Габідулліна А. Р., *д-р філол. наук, проф.*
Дербеньова Л. В., *д-р філол. наук, проф.*

Редакційна колегія:

Солоненко А. М., *д-р. біол. наук, проф.*
Білоусенко П. І., *д-р. філол. наук, проф.*
Гармаш О. Л. – *д-р філол. наук, доц.*
Коноваленко Т. В., *канд. пед. наук, проф.*
Митяй З. О., *канд. філол. наук, доц.*
Хомчак О. Г., *канд. філол. наук, доц.*
Мінкова О.Ф., *канд. філол. наук, доц.*

М 74 Мова. Свідомість. Концепт: зб. наук. статей / відп. ред. О. Г. Хомчак. – Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2019. – Вип. 9. – 244 с.

ISBN 978-617-7566-56-3

До збірника увійшли наукові праці, присвячені актуальним питанням філології. Дослідники різних фахових рівнів ставлять і розв'язують проблеми широкого наукового діапазону. Основні положення статей були обговорені на VIII Міжнародній науковій конференції «Концептуальні проблеми функціонування мови в полікультурному просторі» (29 березня 2019 року) в Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького.

Збірник призначений для фахівців і широкого кола читачів, що цікавляться актуальними проблемами філології.

Відповідальність за достовірність та оригінальність поданих матеріалів (фактів, цитат, прізвищ, імен, результатів досліджень тощо) покладається на авторів.

ПЕРЕКЛАД ЯК ЯВИЩЕ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

<i>Гришко С. В., Денисенко Н. В.</i> Емфаза як об'єкт перекладознавчого і лінгвістичного дослідження	158
<i>Корець А. О., Денисенко Н. В.</i> The historical background of the King James Bible version and its role in the development of the English language	162
<i>Рябуха Т. В., Гостіщева Н. О.</i> Подолання лексичного бар'єру як запорука успішності міжкультурної комунікації	166
<i>Ягільнікі І. О., Денисенко Н. В.</i> Англо-український переклад слів-підсилювачів	170

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

<i>Волкова І. В., Педаш Т.</i> Формування лінгводидактичної компетентності вчителів української мови	175
<i>Куликова Л. А., Харченко Т. І., Зіненко Н. В.</i> Міжкультурна комунікація у викладанні іноземних мов і професійній діяльності майбутніх фахівців	179
<i>Лемещенко-Лагода В. В.</i> Особливості мікроструктури електронних словників шотландської мови Скотс	184

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ НАВЧАННЯ МОВИ Й ЛІТЕРАТУРИ

<i>Барвіцька Г. К.</i> Електронні підручники і посібники як елемент педагогічного проектування і впровадження у навчальний процес сучасних інформаційних технологій (на матеріалі української терміносистеми обліку та аудиту)	189
---	-----

ЛІТЕРАТУРА

1. Верещагин Е.М. Лингвострановедческая теория слова / Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров. – М.: Русский язык, 1980. – 320 с.
2. Грушевицкая Т.Г. Основы межкультурной коммуникации: учеб. для вузов. [Электронный ресурс] / Т.Г. Грушевицкая, В.Д. Попков, А.П. Садохин. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 352 с. – Режим доступа: <https://studfiles.net/preview/2790954/page:4/>
3. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентного подхода в образовании. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – С. 32-37.
4. Куликова Л.А. Діалог культур у теорії міжкультурної комунікації та практиці викладання іноземних мов / Л.А. Куликова, Т.В. Тарасенко // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка. – 2017. – С. 42-46.
5. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003-2004 рр.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.uipa.edu.ua/library/Documents/BolonProz/1/1_5.htm
6. Рябуха Т.В. Роль міжкультурної комунікації у формуванні комунікативної компетенції студентів / Т.В. Рябуха, Н.О. Гостіщева, Т.В. Харченко // Materials of the XIII International scientific and practical Conference «Fundamental and applied science – 2017», Volume 5. – Sheffield: Science and education LTD, 2017. – P. 33-35.
7. Сысоев П.В. Языковое поликультурное образование: что это такое? // Иностранные языки в школе. – 2006. – № 4. – С. 2-14.
8. Тарасенко Т.В. Міжкультурна комунікація як компонент професійної підготовки вчителя-філолога // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка. – 2015. – С. 144-147.
9. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация: Учебное пособие. – М.: Слово, 2000. – 298 с.

Лемещенко-Лагода В. В.

*Таврійський державний агротехнологічний
університет, м. Мелітополь*

ОСОБЛИВОСТІ МІКРОСТРУКТУРИ ЕЛЕКТРОННИХ СЛОВНИКІВ ШОТЛАНДСЬКОЇ МОВИ СКОТС

Лексикографія як окремий розділ мовознавства, незважаючи на багаторічну історію розвитку, все ще перебуває на стадії свого становлення. Нові теоретичні ідеї та наукові методи, синтез наявних лексикографічних жанрів та зростання соціального значення словників забезпечують стрімкий розвиток лексикографічної науки в цілому. Потреба в найрізноманітнішій інформації про мову ускладнює й розширює перелік словників, оскільки в одному з них неможливо помістити всю інформацію про неї [1, с. 119]. Саме тому виникають нові лексикографічні галузі, серед яких однією з найважливіших виступає комп'ютерна лексикографія.

Головним предметом дослідження комп'ютерної лексикографії є способи організації словникової статті, структура словників та технологія їх укладання. Як влучно зазначає науковець І. С. Кашеварова, комп'ютерна лексикографія є дисципліною перехідного періоду – періоду переходу від традиційної ручної та рукописної лексикографічної практики, що існувала протягом багатьох століть, до нових інформаційних технологій [2, с. 145]. Натомість, її центральним об'єктом виступає власне комп'ютерний або електронний словник. Беручи до уваги, велику кількість визначень до поняття «комп'ютерний або електронний словник», під цим поняттям, у свою чергу, розуміємо будь-яку лексикографічну працю, яка виконана на машинних носіях, та функціонує завдяки програмам автоматичної обробки та заповнення даних.

Комп'ютерна шотландська лексикографія наразі переживає часи свого активного розвитку та становлення. Кожен рік з'являються нові електронні словники, а електронні видання попередніх років постійно розширюються та доповнюються новими матеріалами та функціями.

Визначальною подією та “датою народження” шотландської комп'ютерної лексикографії варто вважати 2004 р., коли у Інтернет-мережі з'явився перший онлайн-словник шотландської мови Скотс – “The Dictionary of the Scots Language” (DSL) [6], до складу якого увійшли матеріали раніше виданих паперових словників “Scottish National Dictionary” (SND) та “The Dictionary of the Older Scottish Tongue” (DOSL). Таким чином, онлайн-словник поєднує дані, що представлені у двадцяти двох томах двох словників, тобто має понад вісімдесят тисяч повних словникових статей. Кожен запис простежує хронологічний, етимологічний та семантичний розвиток слова, і дає детальну інформацію про варіанти орфографічних, граматичних змін, похідні слова і фрази. Слова і терміни, визначені в DSL проілюстровані цитатами, взятими з більше ніж шести тисяч джерел, що охоплюють широкий діапазон предметних галузей шотландської культури та історії. Багато сучасних шотландських слів проілюстровано з усних джерел, і супроводжуються інформацією про фонологічні і діалектні варіації.

DSL на даний момент має п'ять розділів:

- DOST
- DOST Additions
- SND (SND1)
- SND Supplement (1976) (SNDS)
- SND New Supplement (2005) (SNDS2) [6].

В меню зліва знаходяться підзаголовки розділів пошуку “Search the DSL” (Пошук), “Browse Headwords” (Пошук за ключовими словами) або “Search Bibliographies” (Пошук бібліографії). Слова можна шукати одночасно в усіх секціях або обрати певні секції у меню. “Search Bibliographies” дозволяє провести пошук певних видань серед бібліографічних даних DOST або SND одночасно або окремо, також можна звузити пошук, зазначивши автора видання у графі “Author” або назву видання у графі “Work Titles”. Результати цих пошуків можуть бути дещо різними. Усі пошукові терміни нечутливі до регістру. [6] Таким чином, стандартна словникова стаття має наступний вигляд (див. таблиця 1):

(Wapnynt,) Waponit, Wappinnit, Wappunit, Wapnyt, -it,
ppl. adj. [ME and e.m.E. *wæpnedd* (Orm), *wapnid* (1352),
wepond (c1450), *weaponed* (1548).] Supplied with a weapon or weapons, armed. –
 Abell 45a.

The kirk men ... wald tak the bir of the batell on thame nocht wapnyt bot with prayer;
 1545 Reg. Privy C. I 16.

Se that thai be weill furnest and wappunit;

1545 Acts II 462/2.

And thai to be weill horsit and wapnit in the best maner as accordis;

1545 Acts II 462/2.

Wappinnit;

1642 Bk. Islay 394.

Send me these men ye aught to send, weill waponit

[6]

На сьогоднішній день онлайн-словник шотландської мови (DSL) є одним з найпопулярніших веб-ресурсів для тих, хто вивчає або цікавиться мовою Скотс. За останніми даними, у період з жовтня до грудня 2018 р. 137 976 людей переглянули 496 601 словникову статтю, що у середньому складає 38 200 переглядів на тиждень, й майже 5550 переглядів кожного дня.

Також, особливій уваги заслуговує той факт, що поява першого онлайн-словника шотландської мови Скотс дала поштовх розвитку шотландської електронної лексикографії в цілому. Так, деякі діалектологічні словники XIX ст. та XX ст., серед яких "The Complete Ulster-Scots Dictionary" [5], "A Glossary of Words and Phrases used in Antrim and Down" [5], "The Shetland dictionary" [4], "The Orkney Dictionary" [3] та інші, були оцифровані та наразі знаходяться у вільному доступі у мережі Інтернет. Структура цих онлайн-словників трохи простіша, ніж у онлайн-словника шотландської мови (DSL), проте, так само, пропонує пошук за словом або фразою як англійською, так і мовою відповідного шотландського діалекту.

Серед зазначених електронних словників найбільшою мірою виділяється "The Complete Ulster-Scots Dictionary" [5], який складається з двох частин: Volume 1: English / Ulster-Scots та Volume 2: Ulster-Scots / English. На сьогоднішній день це чи не єдиний словник, який пропонує пояснення, приклади та переклад виключно ольстерським діалектом шотландської мови Скотс. Проте, суттєвим недоліком є відсутність пошукових модулів та виклад усіх наявних у словнику слів однією сторінкою. Отже, словникова стаття англійсько – шотландської частини словника виглядає наступним чином (див. Таблиця 2):

aback *adverb*: (taken a-) (*surprised*) tuk bak, gien a gunk, drapt on, amplushed, pegged;
 (embarrassed) taen aff [1. *taen aff* = taken aback, embarrassed ... 'Al taen aff, dear luck tae
 hir, whun thon wuz brocht up' (1995 James Fenton, Hamely Tongue)]; (cheated or bewildered)
 begunked, spanged

abacus *noun*: coontin frem

[5]

Також, на цьому електронному ресурсі (ulsterscotsacademy.com) ми маємо змогу ознайомитись та попрацювати з англо-шотландським (ольстерським) глосарієм "English / Ulster-Scots Glossary" [5]. Це перше видання словника, який вийшов друком у 2013 р. Його автор, Філіп Робінсон, намагався відібрати найбільш вживані слова та вирази, пропонуючи короткий переклад без пояснень та тлумачення. Отже, словникова стаття електронної версії цього словника має такий вигляд (див. Таблиця 3):

Таблиця 3

fat <i>n</i> creesh; <i>adj</i> (of a person) fat, stoot
father <i>n</i> faither, daddie, da
favour <i>n</i> a guid turn
fear <i>n</i> scar, (be) scarred
feast <i>n</i> (festive) boord; (large meal) feed; <i>v</i> (f- yourself) get thon doon ye

[5]

Ще одним, не менш важливим, онлайн-словником є словник шетландського діалекту мови Скотс, в основу якого покладено "The Shetland Dictionary", написаний у 1979 р. Джоном Дж. Грехемом (John J. Graham). Це видання неодноразово перевидавалось і доповнювалось, остання його версія була опублікована у 2009 р. На відміну від інших електронних словників, у словникових статтях шетландського словника пропонуються аудіофайли для прослуховування кожного слова та корекції вимови. На сьогоднішній день це єдине онлайн-видання, яке дає змогу не тільки прочитати саме слово, його переклад та опис до нього, а й прослухати та потренуватись у вимові. Пошукові модулі мають двоступеневу структуру. Спочатку треба обрати літеру з якої починається слово, а після цього обрати саме слово із списку запропонованих. Таким чином, словникова стаття "The Shetland Dictionary" [4] має наступний вигляд (див. Таблиця 4):

Таблиця 4

FANTATION
<i>n</i> - state of extreme hunger. Wi da lang snaa hit wis a time o fantation for da animals.

[4]

Онлайн-словник Оркнейського діалекту шотландської мови Скотс також заслуговує детального розгляду. Словник пропонує переклад слів у двох напрямках: Orkney – English та English – Orkney [3]. Після того, як користувач пише слово у рядок пошуку, з'являється словникова стаття, у якій запропоновано можливі варіанти перекладу, тлумачення, короткий граматичний коментар та приклади вживання:

Таблиця 5

doot <i>verb</i>
a. doubt "I doot thoo'll nivver see thee Â£5 again"
b. suspect, be of the opinion "I doot hid's gaan tae rain"

[3]

Отже, на даному етапі розвитку ми можемо відзначити значне зростання інтересу користувачів та їх потреби саме в електронних словниках або видань, про що й говорить поява значної їх кількості онлайн. Онлайн-словники досить різні за структурою та об'ємом, проте, кожен з них пропонує достатній мінімум лексичних одиниць як для тих, хто не знає шотландської мови Скотс, так і для її носіїв.

ЛІТЕРАТУРА

1. Драбовська В. Сучасні тенденції англомовної навчальної лексикографії / В. Драбовська // Наукові записки [Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського]. Серія : Філологія (мовознавство). – 2013. – Вип. 17. – С. 119-124.
2. Кашеварова И. С. Электронный словарь как новый этап в развитии лексикографии // Молодой ученый. – 2010. – №10. – С. 145-147. – Режим доступу: <https://moluch.ru/archive/21/2055/>
3. Flaws M. The Orkney Dictionary / M. Flaws, Gr. Lamb [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу: <https://www.orkneydictionary.scot>
4. John J Graham's Shetland Dictionary [Електронний ресурс]. – 2009. – Режим доступу: <https://www.shetlanddialect.org.uk/john-j-grahams-shetland-dictionary.php?letter=a>
5. The Complete Ulster-Scots Dictionary: A full historical record of the written and spoken language [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу: <http://www.ulsterscotsacademy.com/words/dictionary/index.php>
6. The Dictionary of the Scots language [Електронний ресурс]. – 2000. – Режим доступу: <http://www.dsl.ac.uk/>